

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 20. juuli 2022
(OR. en)

11538/22

ECOFIN 753
RELEX 1056
NIS 19
MED 37
COEST 594

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	19. juuli 2022
Saaja:	Nõukogu peasekretariaat
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 341 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE 2021. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 341 final.

Lisatud: COM(2022) 341 final

Brüssel, 19.7.2022
COM(2022) 341 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

2021. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta

{SWD(2022) 192 final}

SISUKORD

1	SISSEJUHATUS	2
2	MAKROMAJANDUSLIKUD SUUNDUMUSED PARTNERRIIKIDES	3
2.1	Idanaabrus	4
2.2	Lõunanaabrus	4
2.3	Lääne-Balkan	5
3	MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI PROGRAMMID 2021. AASTAL .	6
3.1	Idanaabrus	7
	• Gruusia: COVID-19 makromajanduslik finantsabi	7
	• Moldova: makromajanduslik finantsabi ja COVID-19 makromajanduslik finantsabi	7
	• Ukraina: COVID-19 makromajanduslik finantsabi	8
3.2	Lõunanaabrus	9
	• Jordaania: III makromajanduslik finantsabi ja COVID-19 makromajanduslik finantsabi	9
	• Tuneesia: COVID-19 makromajanduslik finantsabi.....	9
3.3	Lääne-Balkan	10
	• Albaania: COVID-19 makromajanduslik finantsabi.....	10
	• Bosnia ja Hertsegoviina: COVID-19 makromajanduslik finantsabi.....	10
	• Kosovo: COVID-19 makromajanduslik finantsabi	11
	• Montenegro: COVID-19 makromajanduslik finantsabi	11
	• Põhja-Makedoonia: COVID-19 makromajanduslik finantsabi.....	11
4	MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI OTSTARBEKA KASUTAMISE	
	TAGAMINE: TEGEVUSE HINDAMINE, JÄRELHINDAMINE JA AUDITID... 12	
4.1	Tegevuse hindamine.....	12
4.2	Järelhindamine	12
5	MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI RAHASTAMISVAHENDIGA	
	SEOTUD ÜLDISED ARENGUSUUNAD.....	14
5.1	Makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendi toimimine	14
5.2	Makromajanduslik finantsabi mitmeaastases finantsraamistikus 2021–2027.....	15
6	TULEVIKKU VAADATES: MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI	
	PROGRAMMID JA EELARVESEISUND 2022. AASTAL	15

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

2021. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta⁽¹⁾

1 Sissejuhatus

Makromajanduslik finantsabi (MFA) on ELi rahastamisvahend,⁽²⁾ mida laiendatakse maksebilansikriisis olevatele partnerriikidele. Alates selle loomisest 1990. aastal on makromajanduslik finantsabi aidanud parandada makromajanduslikku ja finantsstabiilsust ELi naaberriikides või sellele geograafiliselt lähedastes riikides, soodustades ühtlasi neis riikides struktuurireforme. Makromajandusliku finantsabiga täiendatakse mitteennetavat krediidikokkulepet Rahvusvahelise Valuutafondiga (IMF), mis on ka makromajandusliku finantsabi andmise tingimus. Kui vähendada partnerriigi survet lahendada maksebilansiprobleeme, saab ta suurendada oma eelarvepoliitilist manööverdamisruumi, parandada oma võla jätkusuutlikkust ja keskenduda vajalike reformide juhtimisele. Makromajanduslikku kohandamist hõlbustades saavad makromajandusliku finantsabi programmid avaldada positiivset sotsiaalset mõju, andes riigile rohkem aega ja võimalusi kriisi algpõhjustega tegelemiseks.

Makromajanduslikku finantsabi antakse enamasti laenudena, mille rahastamiseks võtab komisjon laenu kapitaliturgudelt. Seejärel laenab komisjon need saadud vahendid abisaajariigile edasi. Mõnel juhul antakse makromajanduslikku finantsabi toetusena, mida rahastatakse ELi eelarvest, või laenude ja toetuste kombinatsioonina.

Makromajanduslikku finantsabi antakse osamaksetena ja ainult juhul, kui riigiga kokkulepitud konkreetsed struktuurireformide kriteeriumid on täidetud. Need tingimused toetavad tugevate kohanemis- ja reformimeetmete rakendamist, mille eesmärk on: i) tugevdada riigi rahandussüsteemi ning ii) toetada kestlikku ja kaasavat majanduskasvu ja töökohtade loomist. Lisaks on üks makromajandusliku finantsabi andmise eeltingimus, et abisaajariik peab järgima tõhusaid demokraatlikke mehhanisme. Need mehhanismid hõlmavad järgmist: parlamentaarse mitmeparteisüsteemi olemasolu; õigusriigi põhimõtte järgimine ning inimõiguste kaitse tagamine. Sel viisil täiendab makromajanduslik finantsabi ELi korrapärasest koostööabi ning aitab saavutada laiemaid eesmärke, milleks on stabiilsuse säilitamine, heaolu edendamine ja ELi põhiväärtuste edendamine ka väljaspool liitu. Makromajanduslik finantsabi on leidnud laialdaselt tunnustust tõhusa kriisidele reageerimise vahendina, mis võimaldab ELil sekkuda nähtaval ja paindlikul viisil ning toetada muutusi riikide poliitikas⁽³⁾. Seda järeldust makromajandusliku finantsabi tõhususe kohta kriisidele reageerimisel toetavad makromajandusliku finantsabi lõpuleviidud programmide mitme sõltumatu järeelhindamise tulemused⁽⁴⁾.

¹ Aruanne põhineb tabelil, mis oli kättesaadav 2022. aasta juuni seisuga.

² Muudele ELi mittekuuluvatele riikidele kui arenguriikidele antava makromajandusliku finantsabi õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikkel 212. Kui kolmas riik vajab kiireloomulist finantsabi, võib õigusliku alusena kasutada ELi toimimise lepingu artiklit 213.

³ Makromajanduslik finantsabi täiendab ka muid naabrusspiirkonnale ja Lääne-Balkani riikidele suunatud ELi välistegevusi või -vahendeid, sealhulgas eelarvetoetus, milleks maksti 2021. aastal piirkondades kokku 461 miljonit eurot toetusi. Viimane eelarvetoetust käsitlev aruanne on kättesaadav aadressil https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/budget_support_-_trends_and_results_2021.pdf.

⁴ Kõikide järeelhindamise tulemustega saab tutvuda komisjoni veebisaidil aadressil https://ec.europa.eu/info/evaluation-reports-economic-and-financial-affairs-policies-and-spending-activities_en.

Erinevalt teistest ELi välistegevuse rahastamisvahenditest ei anta makromajandusliku finantsabiga kui kriisiohjevahendiga rahalist toetust korrapäraselt programmilisel alusel. Sellepärast aktiveeritakse konkreetseid makromajandusliku finantsabi programme mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames ka edaspidi iga üksikjuhtumi kohta tehtud otsuse põhjal. Kui need programmid põhinevad ELi toimimise lepingu artiklil 212, kohaldatakse nende iga üksikjuhtumi kohta tehtud otsuste suhtes seadusandlikku tavamenetlust, mis tähendab, et iga programmi jaoks (või mitme programmi jaoks samal ajal, nagu see oli COVID-19ga seotud makromajandusliku finantsabi paketi puhul, mis võeti vastu 2020. aasta mais) on vaja Euroopa Parlamendi ja nõukogu heakskiitu.

Käesolev aastaaruanne on koostatud kooskõlas komisjoni teavitamiskohustustega, mis on sätestatud mitmes Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuses makromajandusliku finantsabi programmide kohta. Aruandega koos esitatakse komisjoni talituste töödokument, mis sisaldab makromajandusliku keskkonna ja üksikute makromajandusliku finantsabi programmide rakendamise üksikasjalikumad analüüsi.

2 MAKROMAJANDUSLIKUD SUUNDUMUSED PARTNERRIIKIDES

Pärast 2020. aastal COVID-19 pandeemiast põhjustatud majanduslangust taastus laienemisprotsessis osalevate riikide ja naaberriikide majandus 2021. aastal. Majanduslanguse kestus ja sügavus olid riigiti väga erinevad. Need erinevused kajastavad nii pandeemia erinevat levikut riikides kui ka partnerite erinevaid majandusstruktuure ja nende erinevat suutlikkust võtta tõhusaid vastumeetmeid. Ka sellele järgnenud taastumine oli riigiti ebahütlane. Käesolevas jaos käsitletakse piirkondlikke probleeme ELi naabuspiirkonnas ja Lääne-Balkani riikides, kusjuures nende majandustulemusi on täiendavalt riikide lõikes hinnatud sellele aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis.

Kuigi allpool esitatud piirkondlikud ülevaated on tagasivaatavad, tuleb märkida, et Venemaa sissetung Ukrainasse varjutab oluliselt üldist väljavaadet, mis ulatub kaugemale kui Ukrainale avalduv otsene laastav mõju. Kuigi mõnele Ukraina naabruses olevale idapartnerlusriigile võib avalduda kõige suurem ülekanduv mõju, on sissetungi tagajärgi tunda kõigis kolmes piirkonnas. Sissetung Ukrainasse on idapartnerlusriikides toonud kaasa vääringu odavnemise ning tugeva surve toidu- ja energiahindadele. Tugevalt on kannatada saanud ka tarbijate ja ettevõtjate usaldus. Lähikuudel on konfliktil suur mõju kaubandusele, rahaülekannetele ja investeringutele. Üldiselt liigub idapartnerluse piirkond tõenäoliselt aastaks stagflatsiooni. Hoolimata üldiselt vähesest kaubavahetusest on konfliktist tulenev surve lõunanaabruses tunda kõrgemate toiduainete hindade ja toiduga kindlustatust ähvardavate ohtude tõttu (mõned riigid sõltuvad suurel määral Venemaalt ja Ukrainast imporditavast nisust, mis on oluline ja kõrgelt subsideeritud põhitoiduaine), samuti (sageli kõrgelt subsideeritud) energiahindade kaudu. Lisaks aeglustub mõnes lõunanaabruse riigis ka COVID-19-järgne turismisektori taastumine. Lääne-Balkani riikides peaks energia-, toidu- ja transpordihindade jätkuv tõus kiirendama inflatsiooni veelgi, vähendades kodumajapidamiste reaalselt kasutatavat sissetulekut ja eratarbimist. Lääne-Balkani kõige enam turismist sõltuvates riikides võib majanduskasv veelgi aeglustuda. Kõigi kolme piirkonna majandusväljavaateid mõjutavad järgmised tegurid: i) häired rahvusvahelistes tarneahelates ning ii) väiksem nõudlus, mis tuleneb peamiste kaubanduspartnerite, sealhulgas ELi madalamatest kasvuväljavaadetest. Need tegurid võivad mõjutada ekspordi, välismaiseid otseinvesteringuid ja rahaülekandeid ning seega süvendada olemasolevat välist tasakaalustamatust.

2.1 Idanaabrus

2021. aastal taastus idanaabruse piirkonna majandus 2020. aasta pandeemia põhjustatud majanduslangusest. Selle taastumise peamised tegurid olid järgmised: i) kodumajapidamiste tarbimise taastumine väga madalalt tasemelt; ii) rahaülekannete järsk suurenemine ja iii) suurenenud investeerimistegevus. Piirkonna majandust toetas ka tugev välisnõudlus. Kuigi majanduskasvu taastumine aitas vähendada töötuse määra peaaegu kõigis riikides, kaasnes majanduskasvu taastumisega inflatsiooni pidev ja järsk kiirenemine kogu aasta jooksul. Inflatsiooni kasvu põhjustas peamiselt üleilmsete energia- ja toiduhindade tõus. Püüdes inflatsiooni pidurdada, karmistasid kõik idanaabruse piirkonna keskpangad 2021. aastal oma rahapoliitikat. See toetas kohalike väeringute pidevat kallinemist, mis paljudel juhtudel kattis 2020. aastal tekkinud kahjumi.

Eelarvepositsioonid paranesid 2021. aastal, hoolimata sellest, et pandeemia mõju on ikka veel tunda. Tulud taastusid selgelt tänu kasvavale majandustegevusele ja kaubanduse järsule suurenemisele. Samal ajal kasvasid kulud pidevalt, sealhulgas selle tõttu, et pandeemia mõju leevendamiseks kodumajapidamiste ja ettevõtjate suhtes rakendatud heldeid meetmeid vähendati ainult järk-järgult. Väiksema eelarvepuudujäägi, omavääringute märgatava kallinemise ja nominaalse SKP märkimisväärse kasvu tõttu paranes idanaabruse riikide valitsemissektori võla suhte SKPsse. Välismajanduses taastus nii import kui ka eksport kogu piirkonnas tugevalt, kajastades madalat baastaset, suuremat nõudlust ja toormehindade tõusu. Rahaülekanded kasvasid samuti märkimisväärselt. Kõik see koos Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) poolt augustis oma liikmetele eraldatud eriarveldusühikutega (SDR) andis olulise tõe välispositsioonidele ja tõi enamikus riikides kaasa rahvusvaheliste reserve suurenemise.

Tulevikku vaadates ja nagu eespool märgitud, ohustavad idanaabrust eriti Venemaa sissetungist Ukrainasse tulenevad majanduslikud tagajärjed, millega kaasneb oht sattuda tõsisesse majanduslangusse, mille ulatus võib olla võrreldav 1990. aastatel toimunud Nõukogude Liidu lagunemisest tingitud kaosega, kuna idapartnerluse piirkonna kaks suurimat majandust – Ukraina ja Valgevene – on ülekaalukalt kõige tugevamalt mõjutatud.

2.2 Lõunanaabrus

2021. aastal hakkas ka lõunanaabruse piirkonna majandustegevus pandeemiast ja selle majanduslikest tagajärgedest taastuma. Majanduskasv taastus kõikides riikides, välja arvatud Liibanon, kus valitseb jätkuvalt sügav poliitiline ja majanduskriis. Piirkonna majanduskasv kiirenes aasta jooksul, kuna leebemad piirangud, vaktsiinide kasutuselevõtt ja kuhjunud nõudlus toetasid nii investeringute kasvu kui ka era- ja valitsussektori tarbimise taastumist. Välisnõudluse taastumine toetas ka eksportivat tööstust, eelkõige töötlevat tööstust. Samuti suurenes mõnevõrra turismi maht, mis on kooskõlas reisipiirangute järkjärgulise kaotamisega. Töötus püsis pandeemiaeelset tasemest kõrgemal, kuid tööhõive määr paranes kooskõlas kõrgema aktiivsuse määraga. Inflatsioonisurve on märkimisväärselt suurenenud, sealhulgas toiduainete ja energiatoodete puhul, kuna rahapoliitika on endiselt toetav. Toormehindade tõus on suurendanud aktiivsust ja parandanud eelarvetasakaalu energiat eksportivates riikides.

Eelarvepuudujääk vähenes 2021. aastal tulude taastumise ja mõõduka kulude suurenemise tõttu kooskõlas pandeemiaga seotud toetusmeetmete järkjärgulise lõpetamisega. Siiski püsis valitsemissektori võlg pandeemiast tingitud märkimisväärsete rahastamisvajaduste tõttu rekordilisel tasemel. Piirkonnas toimus nii impordi kui ka ekspordi tugev taastumine järgmistel põhjustel: i) varasemalt kesise nõudluse taastumine;

ii) toormehindade tõus ja iii) piirkonna peamiste eksporditurgude kasvav nõudlus. Rekordilisi rahaülekandeid toetas ka Euroopa Liidu majanduskasvu taastumine ja nafta maailmaturuhindade tõus. Omavääringud püsisid stabiilsena või kallinesid veidi, kusjuures enamikus riikides vähenesid rahvusvahelised reservid. Piirkond sai jätkuvalt välist toetust rahvusvahelistelt institutsioonilistelt laenuandjatelt, sealhulgas Rahvusvahelise Valuutafondi eriarveldusühikute eraldisi.

Venemaa sissetung Ukrainasse on mõjutanud ka lõunanaabruse majandusväljavaateid, kuigi vähem, kui see mõjutas idapartnerluse väljavaateid. Venemaa sissetungi tagajärjed kujutavad endast märkimisväärset ohtu majanduse elavnemisele, kuna lõunanaabruse riike mõjutavad eelkõige toiduainete, energia ja muude kaupade kõrgemad hinnad. Need kõrgemad hinnad kiirendavad inflatsiooni ja mõjutavad sisetarbimist, suurendades samal ajal survet riigieelarvetele.

2.3 Lääne-Balkan

Pärast pandeemiast tingitud majanduslangust 2020. aastal vähenes COVID-19 kriisi häiriv mõju ja majandustegevus taastus 2021. aastal jõuliselt kõigis Lääne-Balkani riikides. Majanduse elavnemist toetasid suures osas: i) COVID-19 leviku tõkestamise meetmete järkjärguline kaotamine; ii) suurem sise- ja välisnõudlus ning iii) vähenev üldmõju. Koos majandustegevuse elavnemisega pöördus tööhõive kasv taas positiivseks ja töötuse määr langes enamikus piirkonna riikides. Samuti on rohkem inimesi tööga hõivatud. Inflatsioonidünaamika kajastab kogunõudluse taastumist ning energia-, toidu- ja transpordihindade tõusu ning inflatsioon hoogustus 2021. aastal kõigis Lääne-Balkani riikides.

Aktiivsemast majandustegevusest tingitud maksutulude suurenemine aitas 2021. aastal vähendada eelarvepuudujääki kogu piirkonnas. Lisaks vähenes 2020. aasta lõpuga võrreldes enamikus riikides veidi valitsemissektori võla suhe SKPsse, kajastades osaliselt SKP nominaalkasvu taastumist. Välismajanduses vähenes jooksevkonto puudujääk 2021. aastal eelmise aastaga võrreldes märkimisväärselt, kuna teenuste ekspordi tugev taastumine ja rahaülekannete suurem sissevool kaalusid üles kaubavahetuse puudujäägi suurenemise.

Lääne-Balkani riikide majanduse väljavaated on samuti halvenenud, kuna majanduskasvu väljavaateid pärsvad mitmed tegurid, eelkõige energia-, toidu- ja transpordihindade tõusu mõju kasutatavale sissetulekule ja tarbimisele. Siiski on need tegurid Lääne-Balkani riike mõjutanud selgelt vähem kui idapartnerluse riike.

3 MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI PROGRAMMID 2021. AASTAL

Komisjon võttis 22. aprillil 2020 vastu ettepaneku osutada kümnele laienemisprotsessis osalevale ja naabruspoliitika riigile 3 miljardi euro ulatuses makromajanduslikku finantsabi, et aidata neil vähendada COVID-19 pandeemia majanduslikke tagajärgi. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid otsuse⁵ väga kiiresti vastu 25. mail 2020⁶. COVID-19ga seotud makromajanduslik finantsabi, mis oli kättesaadav ainult ühe aasta jooksul,

⁵ Otsus (EL) 2020/701.

⁶ Makromajandusliku finantsabi üheks eeltingimuseks on alati IMFi väljamaksetega seotud programm. Abisaajariigid, kes on sõlminud IMFiga tugilaenulepingu või jõudnud kokkuleppele laiendatud rahastamisvahendi programmi (või samalaadse IMFi toetatava kohandamis- ja reformiprogrammi) suhtes, peavad põhimõtteliselt rakendama IMFi programmi kavakohaselt, mida näitavad edukad läbivaatamised. COVID-19 kriisi kontekstis on makromajanduslik finantsabi erandkorras kättesaadav ka riikidele, kes saavad IMFilt hädaabi, näiteks kiirrahastamisvahendi kaudu, mis seisneb IMFi ühekordses väljamakses.

tuli välja maksta kahe osamaksena koos IMFi väljamaksetega ning tingimusel, et täidetud olid üldised poliitilised eeltingimused. Lisatingimusena tehakse teine ja viimane osamakse alles pärast seda, kui partnerriik on täitnud sellega seotud poliitilised tingimused.

2021. aastal keskenduti seetõttu COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketi rakendamisele. Kokku eraldati laenudena 1,665 miljardit eurot, et toetada ELi partnerriikide finantsstabiilsust ja aidata neil koroonaviiruse pandeemia majanduslikke tagajärgi piirata.

2020. aastal algatatud seitsmest tehingust kuus viidi edukalt lõpule täies ulatuses, kusjuures teine ja viimane osamakse tehti järgmistele riikidele: Põhja-Makedoonia, Kosovo, Montenegro, Jordaania, Moldova ja Ukraina. Lisaks maksti Albaaniale täielikult välja abi, mis jõustus alles 2021. aastal.

Eespool nimetatud otsusega kokku lepitud makromajanduslik finantsabi Gruusiale maksti siiski välja ainult osaliselt. Kuigi esimene väljamakse tehti 2020. aasta novembris, tühistati teine osamakse, i) kuna Gruusia ei olnud täitnud kohtusüsteemiga seotud kõige olulisemat poliitilist tingimust ja ii) kuna Gruusia ametiasutused teatasid, et nad ei vaja enam vahendeid.

2021. aastal alustati ka kahe ülejäänud Bosniale ja Hertsegoviinale ning Tuneesiale suunatud programmiga pärast vastastikuse mõistmise memorandumi ja krediidikorralduse lepingu üsna pikka ratifitseerimisprotsessi. Tuneesiale tehti teine väljamakse 25. mail 2022, viies seega programmi edukalt lõpule pärast vastastikuse mõistmise memorandumis kokku lepitud poliitiliste tingimuste täitmist. Seevastu Bosnia ja Hertsegoviina teist osamakset ei makstud välja, kuna abiperioodi lõpus oli reformide rakendamine vähene.

Lisaks finantsabile, mis on kavandatud selleks, et aidata riikidel reageerida COVID-19 pandeemiale, jätkati ka kava rakendada Jordaaniale kolmandat korrapärast makromajanduslikku finantsabi, kusjuures teine osamakse tehti 20. juulil 2021.

Arvestades käimasolevat pandeemiajärgset majanduse taastumist ja 2021. aasta oktoobris alanud gaasikriisi, esitas Moldova 2021. aasta novembris uue makromajandusliku finantsabi taotluse. Samuti sai komisjon Ukrainalt uue makromajandusliku finantsabi taotluse, võttes arvesse Venemaaga toimuva konflikti süvenemise ohtu ja juurdepääsu kaotamist rahvusvahelistele kapitaliturgudele. Seejärel tehti 2022. aasta alguses ettepanek rakendada makromajandusliku finantsabi meetmeid kuni 150 miljoni euro ulatuses Moldovale ja kuni 1,2 miljardi euro ulatuses Ukrainale.

Makromajandusliku finantsabi programmide rakendamise olukord 2021. aastal (piirkondade kaupa):

3.1 *Idanaabrus*

- **Gruusia: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

COVID-19 makromajandusliku finantsabi pakett hõlmas kuni 150 miljoni euro suurust makromajanduslikku finantsabi Gruusiale.

Esimene osamakse, 75 miljonit eurot, maksti välja 2020. aasta novembris.

Teine osamakse, 75 miljonit eurot, sõltub vastastikuse mõistmise memorandumis sätestatud poliitiliste tingimuste täitmisest järgmistes valdkondades: riigihanked; pensionisüsteem; äriühinguõigus; riigi omanduses olevate ettevõtete juhtimine; kohtusüsteem; energiatõhusus ja tööturg. Gruusia viis tõepoolest ellu mitmeid struktuurireforme kooskõlas makromajandusliku finantsabi tingimustega. Teine osamakse tühistati pärast seda, kui Gruusia ei täitnud kohtusüsteemiga seotud kõige olulisemat poliitilist tingimust ja Gruusia ametiasutused otsustasid seda teist osamakset mitte taotleda.

Neid makromajandusliku finantsabi programme pakutakse koos vahenditega, mille on eraldanud rahvusvahelised finantsasutused ja kahepoolsed rahastajad, sealhulgas IMF Gruusiaga kokku lepitud nelja-aastase laiendatud rahastamisvahendi programmi raames. IMFi nelja-aastane laiendatud rahastamisvahendi programm kiideti heaks 2017. aasta aprillis ja seda suurendati 2020. aastal kokku ligikaudu 690 miljoni euron. Kõik selle laiendatud rahastamisvahendi programmi raames tehtud läbivaatamised, sealhulgas viimane, mis tehti 2021. aasta aprillis, on edukalt saanud IMFi juhatuse heakskiidu.

- **Moldova: makromajanduslik finantsabi ja COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketi raames eraldati Moldovale 100 miljonit eurot abi, mis täiendab IMFi 235 miljoni USA dollari suurust hädaabiprogrammi (vastu võetud 2020. aasta aprillis). Pärast esimese osamakse väljamaksmist 2020. aasta novembris viidi makromajanduslik finantsabi edukalt lõpule teise ja viimase osamaksega (50 miljonit eurot) 2021. aasta oktoobris. Vastastikuse mõistmise memorandumis on sätestatud poliitilised tingimused järgmistes valdkondades: riigi rahanduse juhtimine; ärijuhtimine; korrupsioonivastane võitlus. Reformide rakendamine oli COVID-19 makromajandusliku finantsabi perioodil valdavalt üsna aeglane. Pärast 2021. aasta juuli parlamendivalimisi suurenes Moldova valmisolek tegeleda struktuursete puudustega märkimisväärselt, kuna president, valitsus ja parlament alustasid sidusamat koostööd. Hoolimata sellest paranemisest tuli pärast liikmesriikide makromajandusliku finantsabi komiteega konsulteerimist teha erand seoses ühe tingimusega (mis oli seotud 2014. aasta panganduspeptusele järgnenud varade tagasinõudmise strateegiaga).

Pärast energiakriisi puhkemist ja võttes arvesse pandeemiajärgse majanduse taastumise asjaolusid, taotles Moldova 2021. aasta novembris ametlikult uut korrapäraselt makromajanduslikku finantsabi. Pärast rahastamisvajaduste hoolikat hindamist koostas komisjon ettepaneku uue meetme kohta summas kuni 150 miljonit eurot, sealhulgas 120 miljonit eurot keskmise tähtajaga laenudena ja 30 miljonit eurot toetustena. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid 6. aprillil 2022 vastu otsuse anda Moldovale täiendavat makromajanduslikku finantsabi. Makromajanduslik finantsabi makstakse välja kolme osamaksena pärast poliitikameetmete rakendamist järgmistes valdkondades: hea valitsemistava; õigusriik; korrupsioonivastane võitlus ja energiasektori reformid. Nende osamaksete väljamaksmise tingimuseks on ka edasised edusammud varade tagasivõitmisel (pärast varasemate makromajandusliku finantsabi meetmete võtmist).

Uus makromajanduslik finantsabi kajastab seda, kuidas IMF pärast 2021. aasta juulis toimunud valimisi Moldova ametivõimudega uuesti koostööd tegi. Fondi juhatuse võttis 2021. aasta detsembris vastu uue töötajate tasandi kokkuleppe kolmeaastase laiendatud laenuvahendi / laiendatud rahastamisvahendi kohta summas 558,3 miljonit USA dollarit. Esimene osamakse summas 79,8 miljonit USA dollarit maksti välja kohe pärast selle vastuvõtmist.

- **Ukraina: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

COVID-19 makromajanduslik finantsabi Ukrainale summas 1,2 miljardit eurot jõustus 2020. aasta septembris. Viienda makromajandusliku finantsabi andmise struktuuripoliitilised tingimused põhinesid varasematel makromajandusliku finantsabi saavutustel ja toetasid reforme neljas valdkonnas: riigi rahanduse juhtimine; hea valitsemistava ja õigusriik; ärikliima parandamine; energeetika ja riigi omanduses olevad ettevõtted. Esimene 600 miljoni euro suurune osamakse tehti 9. detsembril 2020.

Teise osa väljamaksmise tingimus on, et Ukraina rakendab edukalt kaheksa vastastikuse mõistmise memorandumis ja IMFi programmis kokku lepitud struktuuripoliitilist meedet. Seda COVID-19ga seotud makromajanduslikku finantsabi anti Ukrainale koos muude vahenditega, mille on eraldanud rahvusvahelised finantsasutused ja kahepoolsed rahastajad, eelkõige IMF 9. juunil 2020 sõlmitud 18 kuu pikkuse ja 5 miljardi USA dollari suuruse tugilaenulepingu alusel. IMFiga kokkulepitud tingimuste täitmisel tehtud edusammud olid ebaühtlased ja programmi esimene läbivaatamine, sealhulgas programmi pikendamine 2022. aasta juuni lõpuni, lõpetati alles 2021. aasta novembris. Tuginedes IMFi eelnevale toetuskirjale oluliste edusammude kohta programmi peamistes prioriteetides ja võttes arvesse komisjoni enda hinnangut vastastikuse mõistmise memorandumis kokku lepitud struktuurimeetmete rahuldava rakendamise kohta, maksti teine 600 miljoni euro suurune osa välja 25. oktoobril 2021. Sellega viidi lõpule Ukrainale antava COVID-19 makromajandusliku finantsabi edukas rakendamine.

Seoses kasvavate geopoliitiliste pingetega, mis eelnesid Venemaa sissetungile Ukrainasse, võttis Euroopa Komisjon 1. veebruaril 2022 vastu ettepaneku otsuse kohta anda Ukrainale uut erakorralist makromajanduslikku finantsabi kuni 1,2 miljardi euro ulatuses laenudena, mis makstakse välja kahes võrdses osas. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid otsuse vastu 24. veebruaril 2022, andes loa kuuenda makromajandusliku finantsabi programmi rakendamiseks Ukrainas alates 2014. aastast. Komisjon ja Ukraina allkirjastasid 3. märtsil vastastikuse mõistmise memorandumi, mis võimaldas teha esimese 600 miljoni euro suuruse osamakse kahe osamaksena 11. ja 18. märtsil 2022. Erakorralise vastusena Ukraina teravatele rahastamisvajadustele ja kuna vastastikuse mõistmise memorandumis kokku lepitud tingimusi ei ole praeguses etapis vääramatut jõu tõttu võimalik saavutada, otsustas komisjon pärast liikmesriikide makromajandusliku finantsabi komiteega konsulteerimist kiiremas korras jätkata teise 600 miljoni euro suuruse osa väljamaksmist mais. Seda erakorralist makromajanduslikku finantsabi antakse koos rahvusvaheliste finantsasutuste ja kahepoolsete rahastajate vahenditega, sealhulgas IMFi 9. juunil 2020 sõlmitud 18 kuu pikkuse ja 5 miljardi USA dollari suuruse tugilaenulepingu alusel. Pärast programmi esimese läbivaatamise edukat lõpuleviimist 2021. aasta novembris pikendas IMFi juhatus tugilaenulepingu kehtivust 2022. aasta juuni lõpuni. Teine programmi läbivaatamine algas 23. veebruaril 2022, päev enne Venemaa sissetungi. Erakorralise olukorra tõttu taotles Ukraina kiirrahastamisvahendist erakorralist rahastamist ja sai 9. märtsil 1,4 miljardit USA dollarit.

3.2 Lõunanaabrus

- **Jordaania: III makromajanduslik finantsabi ja COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

Pärast seda, kui 2020. aasta jaanuaris jõustus Jordaaniale kolmas makromajanduslik finantsabi summas 500 miljonit eurot, taotlesid Jordaania ametiasutused 2020. aasta aprillis COVID-19 pandeemia kontekstis täiendavat abi ning EL leppis kokku 200 miljoni euro suuruses täiendavas makromajanduslikus finantsabis, mis kõik anti laenukena. Makromajandusliku finantsabi poliitilised tingimused keskenduvad peamiselt järgmisele: i) riigi rahanduse juhtimise parandamine; ii) korrupsioonivastane võitlus; iii) reformide läbiviimine kommunaalteenuste sektoris; iv) sotsiaal- ja tööturupoliitika reformimine ning v) juhtimine.

Esimene osamakse (150 miljonit eurot, millele lisandub 100 miljonit eurot) maksti välja 25. novembril 2020. Teise ja kolmanda osamakse suhtes kohaldatakse Jordaania ja ELi vahel vastastikuse mõistmise memorandumis kokku lepitud konkreetseid poliitilisi tingimusi. Teine osamakse (50 miljonit eurot ja täiendav 200 miljonit eurot) maksti välja 20. juulil 2021, millega viidi edukalt lõpule COVID-19ga seotud abi osa. Teise osa väljamaksmiseks tehti pärast liikmesriikide makromajandusliku finantsabi komiteega konsulteerimist erand ühe tingimuse puhul (elektroonilise arvete esitamise süsteemi loomise sammude kohta). See täitmata tingimus tuleb siiski täielikult täita, kui kõik kolmanda osa väljamaksmiseks vajalikud reformid on ellu viidud. Kolmas 200 miljoni euro suurune osamakse jääb kättesaadavaks kuni 2023. aasta aprillini.

Neid makromajandusliku finantsabi meetmeid antakse koos rahvusvaheliste finantsasutuste ja kahepoolsete rahastajate, sealhulgas IMFi vahenditega. 25. märtsil 2020 kiitis IMF heaks nelja-aastase laiendatud rahastamisvahendi programmi Jordaaniaga mahus 1,1 miljardit eurot (270 % kvoodist). Hiljem suurendati seda mahtu ligikaudu 1,3 miljardi euroni (mis vastab 312 %-le Jordaania kvoodist). IMF tegi 20. mail 2020 Jordaaniale kiirrahastamisvahendi raames hädaabina kättesaadavaks ka ligikaudu 366 miljonit eurot, et aidata riigil toime tulla pandeemia mõjuga. 2021. aasta detsembriks oli IMFi poolt Jordaaniale alates 2020. aasta algusest tehtud väljamakseid kokku ligikaudu ühe miljardi euro ulatuses. Laiendatud rahastamisvahendi programmi rakendatakse kavakohaselt, kolmas läbivaatamine lõpetati õigel ajal 2021. aasta detsembris. Kuigi Jordaania valitsemissektori võlg püsis 2021. aasta lõpus endiselt kõrgel tasemel (110 % SKPst), hindas IMF seda jätkusuutlikuks.

- **Tuneesia: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

EL leppis 2020. aasta mais vastu võetud COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketi osana kokku Tuneesiale suunatud 600 miljoni euro suuruse makromajandusliku finantsabi. Vastastikuse mõistmise memorandum ja krediidikorralduse leping allkirjastati 24. novembril 2020, Tuneesia parlament ratifitseeris need 15. aprillil 2021 ja need jõustusid 11. mail 2021 pärast nende avaldamist Tuneesia ametlikus väljaandes. Programmi 12kuune abiperiood kestab seega 2022. aasta maini. Makromajandusliku finantsabi poliitilised tingimused keskenduvad eeskätt neljale teemavaldkonnale: riigi rahanduse juhtimine ja tsiviilsektori reform; riigi omanduses olevate ettevõtete reformid; sotsiaalkaitse ja investeerimiskliima.

Makromajanduslikku finantsabi anti kahe osamaksena, millest kummagi suurus oli 300 miljonit eurot. Esimene osamakse sõltus makromajandusliku finantsabi üldistest poliitilistest eeltingimustest ja maksti välja 1. juunil 2021. Teise osamakse tegemiseks vajalike poliitiliste reformidega seotud jõupingutusi on selgelt kiirendatud ja kõik tingimused on vähemalt üldjoontes täidetud. Hoolimata mõningatest muredest seoses poliitilise eeltingimusega võimaldas ametiasutuste kiri, milles esitati käesoleval aastal poliitilises ajakavas võetud kohustused, teise osamakse teha 25. mail 2022.

Abi eesmärk on täiendada vahendeid, mille on teinud kättesaadavaks teised rahastajad, sealhulgas IMF Tuneesiaga kokku lepitud ja 10. aprillil 2020 heaks kiidetud 685 miljoni euro suuruse kiirrahastamisvahendi programmi raames.

3.3 Lääne-Balkan

- **Albaania: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

Pärast laastavaid maavärinaid 2019. aasta novembris ja COVID-19 pandeemiast tulenevaid probleeme taotles Albaania 15. aprillil 2020 ametlikult makromajanduslikku finantsabi. Vastuseks leppis EL COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketi osana kokku Albaaniale suunatud 180 miljoni euro suuruse makromajandusliku finantsabi. Vastastikuse mõistmise memorandum ja krediidikorralduse leping allkirjastati 3. novembril 2020 ning need jõustusid vastavalt 3. novembril 2020 ja 26. jaanuaril 2021, kuna kohaldati erinevaid riiklikke menetlusi. Makromajandusliku finantsabi poliitiliste tingimuste eesmärk oli kõrvaldada mõned puudused riigi rahanduse juhtimises, finantssektoris, heas valitsemistavas ning korruptsioonivastases võitluses ja sotsiaalkaitsepoliitikas.

Makromajanduslikku finantsabi anti kahe osamaksena, millest kummagi suurus oli 90 miljonit eurot. Esimene osamakse tehti 31. märtsil 2021. Teine ja ühtlasi viimane osamakse maksti välja 5. novembril 2021, kui Albaania oli asjaomased poliitilised tingimused täitnud.

Abi eesmärk oli täiendada vahendeid, mille on teinud kättesaadavaks teised rahastajad, sealhulgas IMF Albaaniaga kokku lepitud ja 10. aprillil 2020 heaks kiidetud 174 miljoni euro suuruse kiirrahastamisvahendi programmi raames.

- **Bosnia ja Hertsegoviina: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

Pärast Bosnia ja Hertsegoviina 14. aprilli 2020. aasta ametlikku taotlust makromajandusliku finantsabi saamiseks COVID-19 pandeemia kontekstis lisati Bosniale ja Hertsegoviinale COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketti 250 miljonit eurot. Vastastikuse mõistmise memorandum ja krediidikorralduse leping allkirjastati 15. jaanuaril 2021 ning need jõustusid 9. juunil 2021. See märkimisväärne viivitus oli tingitud riigi pikast otsustusprotsessist. Makromajandusliku finantsabi poliitiliste tingimuste eesmärk on kõrvaldada mõned puudused majanduse juhtimise ja institutsioonide ülesehitamise, finantssektori stabiilsuse, läbipaistvuse ja korruptsioonivastase võitluse ning tööturu parema toimimise valdkondades.

Makromajanduslikku finantsabi anti kahe osamaksena, millest kummagi suurus oli 125 miljonit eurot. Esimene osamakse tehti 7. oktoobril 2021, teist osamakset aga ei tehtud, kuna reformide rakendamine abiperioodi lõpus oli piiratud.

Abi eesmärk on täiendada vahendeid, mille on teinud kättesaadavaks teised rahastajad, sealhulgas IMF oma 20. aprillil 2020 heaks kiidetud 330 miljoni euro suuruse kiirrahastamisvahendi programmi raames.

- **Kosovo: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

Pärast Kosovo 8. aprilli 2020. aasta ametlikku taotlust makromajandusliku finantsabi saamiseks COVID-19 pandeemia kontekstis eraldati Kosovole uus 100 miljoni euro suurune makromajanduslik finantsabi. Makromajandusliku finantsabi poliitilised tingimused keskendusid peamiselt riigi rahanduse tugevdamisele, finantsstabiilsuse suurendamisele, mitteametliku tegevuse vastu võitlemisele, õigusriigi strateegia edendamisele ja noorte tööhõivevõimaluste parandamisele.

Makromajanduslikku finantsabi anti kahe osamaksena, millest kummagi suurus oli 50 miljonit eurot. Esimene osamakse tehti 6. oktoobril 2020. Teine ja ühtlasi viimane osamakse maksti välja 1. juunil 2021, kui Kosovo oli asjaomased poliitilised tingimused täitnud.

Abi eesmärk oli täiendada IMFi vahendeid (52 miljonit eurot), mis eraldatakse 10. aprillil 2020 heaks kiidetud kiirrahastamisvahendi raames (50 % Kosovo IMFi kvoodist).

- **Montenegro: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

Pärast Montenegro 15. aprilli 2020. aasta ametlikku taotlust leppis EL kokku Montenegro 60 miljoni euro suuruses makromajandusliku finantsabi programmis, mis on COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketi osa. Makromajandusliku finantsabi poliitilised tingimused keskendusid eeskätt riigi rahanduse tugevdamisele ja korrupsioonivastasele võitlusele, finantsstabiilsuse suurendamisele, ettevõtluskeskkonna parandamisele ja sotsiaalkaitse reformimisele.

Makromajanduslikku finantsabi anti kahe osamaksena, millest kummagi suurus oli 30 miljonit eurot. Esimene maksti välja 6. oktoobril 2020. Teine ja ühtlasi viimane osamakse tehti 1. juunil 2021, kui Montenegro oli asjaomased poliitilised tingimused täitnud.

Abi eesmärk oli täiendada vahendeid, mille on teinud kättesaadavaks teised rahastajad, sealhulgas IMF Montenegroga kokku lepitud ja 24. juunil 2020 heaks kiidetud 75 miljoni euro suuruse kiirrahastamisvahendi programmi raames.

- **Põhja-Makedoonia: COVID-19 makromajanduslik finantsabi**

Pärast Põhja-Makedoonia 15. aprilli 2020. aasta ametlikku taotlust eraldas EL Põhja-Makedooniale 160 miljoni euro ulatuses makromajanduslikku finantsabi, mis on COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketi osa. Makromajandusliku finantsabi poliitilised tingimused keskendusid eeskätt riigi rahanduse tugevdamisele ja korrupsioonivastasele võitlusele, finantsstabiilsuse suurendamisele, ettevõtluskeskkonna parandamisele ja sotsiaalkaitse reformimisele.

Makromajanduslikku finantsabi anti kahe osamaksena, millest kummagi suurus oli 80 miljonit eurot. Esimene osamakse tehti 6. oktoobril 2020. Teine ja ühtlasi viimane osamakse tehti 1. juunil 2021, kui Põhja-Makedoonia oli asjaomased poliitilised tingimused täitnud.

Abi eesmärk oli täiendada vahendeid, mille on teinud kättesaadavaks teised rahastajad, sealhulgas IMF Põhja-Makedooniaga kokku lepitud ja 10. aprillil 2020 heaks kiidetud 176 miljoni euro suuruse kiirrahastamisvahendi programmi raames.

4 MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI OTSTARBEKA KASUTAMISE TAGAMINE: TEGEVUSE HINDAMINE, JÄRELHINDAMINE JA AUDITID

4.1 Tegevuse hindamine

Kooskõlas ELi finantsmääruse nõuetega hindab komisjon välisnõustajate abiga tegevusi, et saada piisavat kindlust selle kohta, et haldusmenetlused ja raharinglus abisaajariikides toimivad.

Tegevuse hindamisel keskendutakse riigi rahanduse juhtimise süsteemidele. Eelkõige sellele, kuidas on korraldatud rahandusministeeriumi ja keskpanga tegevus ning milliseid menetlusi nad rakendavad. Täpsemalt keskendutakse sellele, kuidas hallatakse kontosid, kuhu kantakse ELi vahendid. Lisaks pööratakse erilist tähelepanu väliste auditeerimisasutuste toimimisele, nende sõltumatusle, tööprogrammidele ja nende asutuste kontrollide tõhususele. Kontrollitakse ka kesktasandi riigihankemenetlusi.

2020. aastal korraldati uute COVID-19 makromajanduslike finantsabi programmide ja Jordaania uue III makromajandusliku finantsabi kontekstis kümme tegevuse hindamist. Nende hindamiste tulemusel järeldati, et raharinglus ja menetlused partnerriikides on makromajandusliku finantsabi jaoks sobivad. 2021. aastal uusi hindamisi vaja ei olnud.

4.2 Järelhindamine

Kooskõlas ELi finantsmääruse ja asjakohaste makromajanduslikku finantsabi käsitlevate otsustega teeb komisjon pärast makromajandusliku finantsabi programmide lõpuleviimist järelhindamised⁷, et teha kindlaks nende programmide mõju. Nende hindamiste kaks peamist eesmärki on järgmised:

- i. analüüsida makromajandusliku finantsabi mõju abisaajariigi majandusele ja eriti riigi välispositsiooni jätkusuutlikkusele ning
- ii. hinnata ELi sekkumise lisaväärtust.

2021. aasta jaanuaris ja aprillis avaldas komisjon komisjoni talituste töödokumendid Tuneesiale antava I makromajandusliku finantsabi ja Ukrainale antava III makromajandusliku finantsabi järelhindamiste kohta. Käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis on esitatud lisateavet nende kahe hindamise kohta.

Lisaks viidi 2021. aastal lõpule Tuneesiale ja Jordaaniale suunatud II makromajandusliku finantsabi meetmete ühine järelhindamine, nagu ka kõigi aastatel 2010–2020 võetud makromajandusliku finantsabi meetmete metahindamine. Metahindamise käigus hinnati makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendi põhimõtteid ja omadusi ning selle eesmärk oli anda teavet selle kohta, kuidas täiustada: i) selle asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja lisaväärtust ning ii) selle võimet reageerida ELi välistegevuse prioriteetidele. Kahe hindamise juurde kuuluvad komisjoni talituste töödokumendid avaldatakse eeldatavasti 2022. aastal.

⁷ Kõikide järelhindamise tulemustega saab tutvuda komisjoni veebisaidil aadressil https://ec.europa.eu/info/evaluation-reports-economic-and-financial-affairs-policies-and-spending-activities_en.

- **II makromajandusliku finantsabi andmine Tuneesiale ja Jordaaniale:** välisuuringus järeldatakse, et kahe riigi rakendatud meetmete maht, vorm ja ajastus olid asjakohased ja vastavad riikide rahastamisvajadustele, luues ELi lisaväärtust. Mõlemas riigis oli makromajanduslikul finantsabil positiivne mõju võla jätkusuutlikkusele ja see aitas parandada makromajanduslikku stabiilsust. Tingimused olid asjakohased ja keskendusid peamistele reformivaldkondadele. Meetmed toetasid positiivseid muutusi mõnes reformivaldkonnas, vaatamata ebaühtlasele edule mõnes teises konkreetse reformis. Piirkondlikust seisukohast oli kahe makromajandusliku finantsabi positiivne mõju ja ülekandumine Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonnale vähem mõõdetav ja seotud peamiselt usalduse mõjuga.
- **2010.–2020. aasta makromajandusliku finantsabi meetmete metahindamine:** välisuuringus järeldatakse, et makromajandusliku finantsabi tehingud olid tõhusad, asjakohased ja sidusad ning et need löid ELi lisaväärtust. Lisaks leiti, et makromajandusliku finantsabi rahastamisvahend aitab tõhusalt kaasa nii välise jätkusuutlikkuse taastamisele kui ka struktuurireformide edendamisele. Samal ajal märgitakse uuringus, kui oluline on, et partnerriik tunnetaks isevastutust reformide suhtes, et tagada elluviidud poliitiliste reformide kestav mõju. Uuringus tõstetakse esile ka makromajandusliku finantsabi meetmete käivitamiseks kuluvat aega ning esitatakse mõned ideed, et hõlbustada vahendi kiiremat ja tõhusamat reageerimist keerulises geopoliitilises kontekstis. Hindamisel rõhutati vajadust suurendada makromajandusliku finantsabi nähtavust abisaajariikides. Sellega seoses oli komisjoni poolt 16. novembril 2021 rahastamisvahendi 30. aastapäeva puhul korraldatud üritus samuti oluline näide, kuidas tugevdada teadlikkust vahendist väljaspool Euroopa Liitu. Abisaajariikide, konsultatsioonifirmade, ELi delegatsioonide ja liikmesriikide kõrgetasemelised esindajad osalesid arutelus selle üle, mida makromajanduslik finantsabi on seni saavutatud ja millised on võimalikud tulevikustrateegiad. Metoodilisest perspektiivist lähtudes viidi makromajandusliku finantsabi järeelhindamised läbi kõrgel tasemel. Seda eriti pärast 2015. aasta parema õigusloome suuniste jõustumist.

Lisateave mõlema hindamise kohta on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumentis ja on kättesaadav mõlema hindamise kohta avaldatavates komisjoni talituste töödokumentides.

5 MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI RAHASTAMISVAHENDIGA SEOTUD ÜLDISED ARENGUSUUNAD

5.1 Makromajandusliku finantsabi rahastamisvahendi toimimine

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 2013. aasta ühisdeklaratsioonis makromajandusliku finantsabi kohta⁸ on kõnealune abi määratletud makromajanduslikku ja rahalist laadi abina ning on selgelt sätestatud, et selle eesmärk on „taastada nende abikõlblike riikide ja territooriumide jätkusuutlik välisrahastamine, kel on välisrahastusega raskusi“. Et makromajanduslik finantsabi oleks erakorralise vahendina edukas, on seega oluline see

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu ühisdeklaratsioon, mis võeti vastu koos otsusega anda Gruusiale täiendavat makromajanduslikku finantsabi (12. augusti 2013. aasta otsus (EL) 2013/778). Kättesaadav aadressil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0778&from=ET>.

tõhusalt ja õigel ajal mobiliseerida.

Samal ajal on nii Euroopa Kontrollikoda kui ka makromajandusliku finantsabi tehingute metahindamine (2010–2020) täheldanud, et viivitused makromajandusliku finantsabi otsuste vastuvõtmisel Euroopa Parlamendi ja nõukogu poolt seadusandliku tavamenetluse raames võivad olla maksebilansi kriisile reageerimiseks mõeldud vahendi puhul märkimisväärne puudus. Sellest tulenevalt soovitas Euroopa Kontrollikoda, et „[peaks komisjon] uurima koos oma kaas-seadusandjatega võimalusi kiirendada järgmiste makromajandusliku finantsabi programmide heakskiitmismenetlusi, eelkõige hädaabi rahastamiseks“⁹.

Komisjon usub siiski, et COVID-19 makromajandusliku finantsabi paketi ja Ukrainale antava uue erakorralise makromajandusliku finantsabiga saadud kogemused näitavad, et makromajandusliku finantsabi praegune ülesehitus võib võimaldada kiiret vastuvõtmist, kui kõik institutsioonid nõustuvad täielikult ära kasutama olemasolevat menetluslikku paindlikkust. Mõlemal juhul tegi komisjon koostööd Euroopa Parlamendi ja nõukoguga, et leppida kokku olemasolevate kiirmenetluste kasutamises, mis võimaldasid abi vastu võtta ühe kuu jooksul alates komisjoni ettepanekust ja mõlema kaasseadusandja poolt. Euroopa Parlament tugines oma kodukorra eriklauslile (artikkel 163), mis võimaldas otsuse viivitamata täiskogul vastu võtta, ilma et olnuks vaja läbida rahvusvahelise kaubanduse komisjoni nagu harilikult tavaks. See kiire otsuste vastuvõtmise protsess tulenes sellest, et kõik institutsioonid mõistsid neist erakordselt keerulistest aegadest tingitud kiireloomulisust.

Seega on nii nõukogu kui ka Euroopa Parlamendi kodukorras ette nähtud kiirendatud menetlus, mida on vaja kiireks otsuste vastuvõtmiseks kiireloomulistes olukordades. Õigeaegsete ja konstruktiivsete kontaktide kaudu oli võimalik kiirendada seadusandliku tavamenetluse raames toimuvat otsuste vastuvõtmise protsessi, millesse oli täielikult kaasatud Euroopa Parlament. See ei oleks nii olnud, kui komisjon oleks teinud ettepaneku meetmete kohta ELi toimimise lepingu artikli 213 alusel (kohaldatakse juhtudel, kui on vaja kiiret finantsabi ja nõukogu võtab vastu üksnes makromajandusliku finantsabi).

5.2 Makromajanduslik finantsabi mitmeaastases finantsraamistikus 2021–2027

ELi naabus on endiselt geopoliitiliselt ja majanduslikult ebastabiilne. Seda süvendavad veelgi COVID-19 pandeemiast tingitud humanitaar- ja majanduslikud tagajärjed ning Venemaa sissetung Ukrainasse. Sellega seoses on tõenäoline, et ELi vajadus kaaluda makromajandusliku finantsabi andmist jääb lähiaastatel suureks.

Uus naabuspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend (NDICI) (mida tuntakse ka kui instrumenti „Gloaalne Euroopa“) jõustus 2021. aasta juunis pärast selle ametlikku vastuvõtmist nõukogus ja Euroopa Parlamendis. Makromajandusliku finantsabi rahastamisvahend jääb naabuspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendist „Gloaalne Euroopa“ eraldiseisvaks ning vajaduse korral jätkatakse konkreetsete makromajandusliku finantsabi tehingute käivitamist eraldi *ad hoc* otsustega, mis põhinevad aluslepingus sätestatud kohaldataval õiguslikul alusel. Sellest hoolimata tagatakse makromajandusliku finantsabi laenud nüüdsest uue välistegevuse tagatisega,

⁹ Euroopa Kontrollikoja eriaruanne nr 03/2017 on kättesaadav aadressil https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_3/SR_TUNISIA_ET.pdf.

mis loodi naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Gloaalne Euroopa“ määrusega ja mille eraldiste määr on 9 %, nagu varemgi.

Naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Gloaalne Euroopa“ määruces i) sätestatakse, et välistegevuse tagatise tuleb rahastada asjaomaste geograafiliste programmide eelarvest; ii) kehtestatakse 10 miljardi euro suurune üldine piirmäär, mida võib kasutada välistegevuse tagatiste rahastamiseks. See piiraks tõhusalt makromajandusliku finantsabi ja muude vahendite (sealhulgas Euroopa Investeeringuspanga välislaenu, EFSD+ ja Euratomi laenu) mahtu, mida on võimalik rahastada käesoleva mitmeaastase finantsraamistiku raames.

Välistegevuse tagatise ei hallata enam välistegevuse tagatise fondi kaudu, vaid ühise eraldise fondi kaudu. Komisjon on alustanud sellega seotud riskide hindamist, võttes arvesse järgmist: i) uued eeskirjad tingimuslike kohustuste käsitlemise kohta ning ii) Ukraina ja piirkonna riskipositsiooni konkreetne kontekst. Neid riske võib käsitleda ka naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Gloaalne Euroopa“ määruce eelseisval vahehindamisel.

6 TULEVIKKU VAADATES: MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI PROGRAMMID JA EELARVESEISUND 2022. AASTAL

2022. aasta algas sellega, et komisjon võttis vastu kaks uut makromajandusliku finantsabi ettepanekut Moldovale ja Ukrainale vastavalt 150 miljoni euro ja 1,2 miljardi euro ulatuses. 2021. aasta novembris Moldova gaasikriisi puhkemise ja käimasoleva pandeemiajärgse majanduse taastamise ajal taotletud makromajanduslik finantsabi Moldovale koosneb 120 miljonist eurost laenudena ja 30 miljonist eurost toetustena. Need laenu ja toetused makstakse välja kolme osana pärast eelnevalt kindlaksmääratud tingimuste täitmist. 11. märtsil taotles Moldova makromajandusliku finantsabi suurendamist, kajastades Venemaale Ukrainasse sissetungi majanduslikku mõju oma rahastamisvajadustele, sealhulgas pagulaste suurt sissevoolu. Moldova taotluses rõhutati vajadust eelkõige toetuste järele. Vastusena sellele tehakse jõupingutusi, et täiendada kõnealust makromajanduslikku finantsabi laiema toetuspaketiga, mille raames on võimalik rahuldada täiendava toetuse taotlust. Lisaks suunatakse makromajandusliku finantsabi toetuskomponent perioodi algusesse, et esimese kahe osamakse raames oleks võimalik välja maksta rohkem toetusi (vastavalt 15 miljonit eurot ja 10 miljonit eurot).

24. veebruaril 2022 võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu otsuse uue erakorralise makromajandusliku finantsabi andmise kohta Ukrainale, pidades silmas konflikti süvenemise ohtu Venemaaga ja Ukraina juurdepääsu kaotamist rahvusvahelistele kapitaliturgudele. Makromajanduslikku finantsabi anti 1,2 miljardi euro ulatuses laenudena ja esimene 600 miljonit eurot maksti välja 2022. aasta märtsis, mis aitas vähendada Ukraina kasvavat rahastamispuudujääki, mis on tingitud jätkuvast konfliktist Venemaaga. Ukraina ametiasutused on üldiselt võtnud meetmeid kokkulepitud tingimuse rakendamiseks. Sõja asjaolud kujutasid siiski endast vääramatut jõudu, mis takistas makromajandusliku finantsabi teise osaväljamaksmise tingimuseks olevate struktuuripoliitiliste meetmete tõhusat lõpuleviimist. Pärast hoolikat hindamist ja konsulteerimist makromajandusliku finantsabi komiteega otsustas komisjon siiski kiiremas korras välja maksta 600 miljoni euro suuruse teise osa juba 2022. aasta mais.

Euroopa Ülemkogu kinnitas 30. mail 2022 veel kord oma toetust Ukrainale ja on valmis andma 2022. aastal uut erakorralist makromajanduslikku finantsabi kuni 9 miljardi euro ulatuses.

Sõltuvalt poliitiliste reformide edenemisest ja poliitilise eeltingimuse täitmisest maksti COVID-19 makromajandusliku finantsabi viimane osa Tuneesiale välja 25. mail 2022 ning teist osa Bosniale ja Hertsegoviinale ei makstud välja, sest abiperioodi lõpus oli reformide rakendamine piiratud. Jordaania III makromajandusliku finantsabi programmi viimane osamakse jääb kättesaadavaks kuni 2023. aasta aprillini.

Komisjon on valmis kaaluma kõiki tulevasi makromajandusliku finantsabi taotlusi ning teeb vajaduse korral ettepanekud abikõlblikele partneritele uute ja/või täiendavate makromajandusliku finantsabi programmide võimaldamise kohta.

Tabelis 1 on esitatud ülevaade toetustena antava makromajandusliku finantsabi kulu- ja maksekohustuste ning makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksete kohta 2019, 2020., 2021. aastal ja (esialgsed andmed) 2022. aastal. 2022. aastal peaks väljamaksete kogusumma ulatuma 1,575 miljardi euronis laenudena ja 25 miljoni euronis toetustena.

Tabel 1. Makromajandusliku finantsabi toetuste kulukohustused ja maksekohustused ning makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed 2019–2022 (eurodes)¹⁰

	2019	2020	2021	2022 (esialgne)
Kulukohustuste assigneeringud toetuste jaoks eelarves	27 000 000	20 000 000	227 200	50 000 000
Tegevuse hindamine ja järelhindamine				
Muud võimalikud makromajandusliku finantsabi programmid	125 900	293 900	227 200	määratakse hiljem
Kulukohustused kokku	125 900	293 900	227 200	30 000 000
Sidumata eelarveassigneeringud	26 874 100	19 706 100		määratakse hiljem
Maksekohustuste assigneeringud toetuste jaoks eelarves	27 000 000	27 000 000	362 400	25 000 000
Tegevuse hindamine ja järelhindamine				
Gruusia III makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)	304 949	284 600	362 400	–
Moldova makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)	–	5 000 000	–	–
Moldova makromajanduslik finantsabi	10 000 000	10 000 000	–	–
Muud võimalikud makromajandusliku finantsabi programmid	–	–	–	25 000 000
Maksekohustused kokku	10 304 949	15 284 600	362 400	25 000 000
Toetuste jaoks kasutamata jäänud assigneeringud	16 695 051	11 715 400		–
Makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed				
Gruusia III makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)				
Moldova makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)	–	20 000 000	–	–
Ukraina IV makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)	20 000 000	20 000 000	–	–
Jordaania II makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)	–	500 000 000	–	–
Jordaania III makromajanduslik finantsabi ¹¹	100 000 000	–	–	–
Tuneesia II makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		100 000 000	200 000 000	–
Moldova makromajanduslik finantsabi	300 000 000	–	–	–
Erakorraline makromajanduslik finantsabi Ukrainale	–	–	–	75 000 000
Makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed kokku	420 000 000	640 000 000	200 000 000	1 200 000 000
COVID-19 makromajandusliku finantsabi programmid:				
Gruusia makromajanduslik finantsabi (osaliselt välja makstud)				
Moldova makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)				
Ukraina makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		75 000 000	–	–
Jordaania makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		50 000 000	50 000 000	–
Tuneesia makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		600 000 000	600 000 000	–
Albaania makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		150 000 000	50 000 000	–
Bosnia ja Hertsegoviina makromajanduslik finantsabi (osaliselt välja makstud)		–	300 000 000	300 000 000
Kosovo makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		–	180 000 000	–
Montenegro makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		–	125 000 000	–
Montenegro makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		50 000 000	50 000 000	–
Põhja-Makedoonia makromajanduslik finantsabi (lõpetatud)		30 000 000	30 000 000	–
Makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed	420 000 000	1 675 000 000	1 665 000 000	1 575 000 000

¹⁰ Tabelis ei ole arvesse võetud ühtegi ettepanekut uute makromajandusliku finantsabi programmide kohta pärast 1. juunit 2022.

¹¹ Kolmas 200 miljoni euro suurune osamakse jääb kättesaadavaks kuni 2023. aasta aprillini.

kokku				
--------------	--	--	--	--